

# NAŠI ZAPISKI

Socialna revija.

Izhajajo 15. vsakega meseca. — Naročnina za vse leto K 3.—, za pol in četrt leta razmerno. — Posamični zvezki 24 h. — Rokopise sprejema uredništvo, naročnino pa upravništvo „Naši zapiski“ v Ljubljani.

Leto IV.

Ljubljana, meseca oktobra 1906.

Št. 10.

## Več teorije.

Če bi lajik izkušal zdraviti ljudi, ne da bi se bil učil medicinske znanosti, ali človek, ki nikdar ni proučeval pravniške vede in ki nima pojma o postavah in njih duhu, dajati pravne svete, ali človek, ki se nikdar ni učil črevljariti, delati obutev, bi gotovo uspehi tega delovanja ne bili posebno sijajni. Taki medicinci, juristi, črevljarji bi bili naravnost smešni; smešnost bi jih tudi naglo ubila. —

Ta stvar je primitivna; pojmi in umeva jo vsakdo.

Aplicirajmo to na slovensko *politično* življenje!

Naša doba postaja vedno bolj demokratična. In naj si je ta demokratizacija komu všeč ali ne — nobena moč na svetu ne more trajno zadržati tega naravnega zgodovinskega procesa. Hitreje tu, ondi v zložnejšem koraku se kulturni narodi približujejo splošnemu pobotanju. Kakor Jellinek piše: Vedno večji delež se odmerja, ki ga mora individij od svoje samostojnosti žrtvovati celoti — in za nazadnjaka proglašamo onega, kdor si predrzne v imenu in v obrambo prava posameznika ovirati celoto v tem stremljenju. (Dr. G. Jellinek, *Právo menšin*. Praga 1906., str. 57 in 58.)

Iz tega sledi, da je opravičen vsak posameznik, da se briga, kako se vrši demokratizacija naše družbe, naše javnosti. Ne samo opravičen — primoran je! Le tedaj se uveljavi, ako se udeležuje vzajemnega dela, boja. Družba sama od sebe ne protežira v tem boju nikogar. Ako je tu protekcija, protežira le ožja klika svoje člane. Klika je pa protisocialen, nedemokratičen pojav. Zato povsod odzvanja tudi klikovstvu!

Ako je vsak opravičen, brigati se za javno življenje, za politiko, iz tega še ne sme izvajati, da lahko ravna kakor oni, ki hoče črevljariti, ne da se je učil izdelovati črevlje. To se pravi — *ne sme se sklepati, da se mu ni treba nič politike učiti!*

Baš narobe!

Čim več nas je, ki si prisvajamo pravico, odločevati v javnem življenju, tem več je treba, da vemo in znamo iz politične stroke.

Politika je znanost o politični umetnosti; poučuje nas pred vsem, kako naj državo vladamo in upravljamo, dalje, kakšno je razmerje države napram državljanom in držav med seboj. Ker pa je država historično dana skupina oseb, med katere sta razdeljeni vlada in uprava, politika baš te osebe, ki vladajo in upravljajo, poučuje o njihovih političnih nalogah in o sredstvih, uresničujočih te naloge. (Masaryk, Politika vedou a umením. V zborniku „Česká Politika I. 1.)

Ali je mogoče, da ignoriramo vse, kar imenujemo vladanje in upravljanje države? Ali ni treba, da spoznamo pomen in namen države, državnega organizma? Ali moremo — če vsega tega ne vemo in ne poznamo — da izbiramo in uporabljamo prava sredstva, s katerimi hočemo dosežati politične cilje in smotre?

In vendar se ne da tajiti, da na Slovenskem jako cvete taka politika, ki ji vsa ta vprašanja, vsi ti predpogoji za uspehe niso nič mari! To je čisto naravno; tako mora biti. Predružačilo se bo v tem oziru šele, kadar bomo imeli več in boljše politično izobraženih ljudi, nego jih imamo sedaj.

To se pravi: klerikalci jih imajo nekaj, liberalci pa nič. Primerjaj zadnji katoliški shod in shod zaupnikov liberalne stranke! Glej delo in program obeh shodov! Kako v detajle je bilo na katoliškem shodu vse izdelano, precizno izraženo; kakšen pogum odseva iz vsake vrste klerikalnih načrtov in postulatov! Kako nepripravljeno, nesmelo in zmedeno je bilo vse na liberalnem shodu: ena sama živa zadrega! In tako je moralo biti!

Vzroki? Liberalci perhorecirajo tako zvano teoretično politiko. V naši literaturi, kar so je producirali liberalci, nimate niti ene znanstvene politične razprave. Vse se reducira samo na *politiko zafrkacij in dnevnih notic*. Kje je tu potem mogoča odločna in stalna smer? Kje je tu podlaga za politično delo v zmislu liberalnih intencij, ko je vse zgrajeno na pesku efemernosti? Iz tega mora izvirati politika skokov, politika nezanesljivosti. Ta nezanesljivost pa priča — ne o diplomatični spretnosti vodij, temveč o mršavi in pomanjkljivi politični izobrazbi njihovi. Teoretičnega znanja jim nedostaja; zato je tudi njih praksa tako žalostna; zato nimajo in ne bodo imeli uspehov. In noben program jih ne more rešiti. Program ni samo ekscerpt posameznih idej ali kompilacija; *program je treba ustvariti in ga proživeti*. Političen program mora torej biti originalen produkt oseb in razmer.

Klerikalci so to spoznali — na Nemškem in pri nas. Zato je njih program mogoč, izvršljiv; zato jim uspehi ne izostajajo.

Seveda ne trdim s tem, da je treba kopirati klerikalni program; ampak slovenske razmere so se tako razvile in priostrile, da moramo proti klerikalnemu svetovnemu nazoru postaviti svojega. Za ta pogum torej gre in pa zlasti za to, da si sploh ustvarimo in utemeljimo svoje življenske naziranje, svojo filozofijo.

In vzemimo v roke klerikalni program! Če ga spoznamo in proučimo, nas že nasprotnik sam priganja, da se teoretično proglobimo in da se tudi teoretski borimo zoper njega. Geslo: boj proti popovstvu — je enostransko. Saj popovstvo samo ne predstavlja še celega klerikalizma. In klerikalizem je pri nas postal šele potem tako mogočen in nevaren, ko so se začeli zanj boriti posvetnjaki, lajiki. Torej samo boj proti enemu stanu ne izpodkoplje pri nas klerikalnih zidov. Proti zistemu se gre!

A tudi to je še premalo, če samo pobijamo točke klerikalnega zistema, programa. Četudi bi se vršil boj potem na celi črti za svobodo ali nesvobodo, ker se je klerikalizem že zajedel prav v vse, bi tak boj bil za protireakcionarne elemente samo negativen, defenziven; kajti on bi samo pobijal klerikalne misli, ne bi pa še postavljajal na njih mesto — svojih, naprednih. Ne gre tedaj le za izpodrivanje nazadnjaštva, ampak (in to je važno) za to, da *uveljavljamo* napredne ideje. S tem šele *izvršujemo svoj* program; dokler do tega ne pridemo, se vedno le *branimo klerikalnega* programa . . .

Jasno je, da je vsaka politična stranka, katera nima v sebi potrebe, da se pozitivno uveljavlja, reakcionarna sama po sebi. Jasno je, da je treba še nekaj več za življenje in delovanje politične stranke, nego imeti samo političen program, skompiliran in znešen iz vseh vetrov sveta kakor sračje gnezdo. Jasno je, da je treba za dobro politično prakso dobiti najprej temelj — dobro politično šolo, teorijo. Torej *več teorije*, pa bo tudi več in zdravega političnega življenja!

D.

## Politično življenje Slovencev.

(Konec.)

IX. Politika Hohenwartova, ki je s slovensko pomočjo strmoglavila Taaffejevo volilno reformo, je tudi privedla Slovence v koalicijo z nemško-poljsko levico za ministerstva Windischgrätzovega. Slovenski poslanci so morali v koaliciji zatajevati svoja načela. Sklenili so bili sicer, da izstopijo iz konservativnega Hohenwartovega kluba, ako jim ne da vlada poročstva za ugodno rešitev njih narodnih teženj v politični upravi, šolstvu in pravosodju. Tega poročstva ni bilo, nasprotno vse je ostalo pri starem, vendar je večina vztrajala pri koaliciji. Ko pa so slovenski koaliranci zahtevali slovenske paralelke na gimnaziji v Celju, je ta najskromnejša izmed skromnih slovenskih zahtev povzročila razpad koalicije.

Izmed slovenskih koalirancev sta bila glavna Klun in Šuklje, dočim so bili drugi, n. pr. dr. Ferjančič, dr. Gregorčič, dr. Gregorec, Nabergoj, izstopili iz Hohenwartovega kluba in niso bili člani koalicije. Delali so politiko „proste roke“ in niso pristopili k mladočeški opoziciji, ker se niso strinjali z njenimi nazori. Ti secesionisti niso načelno nastopali proti svojim tovarišem koalirancem, ampak le taktično. „Slovenski Narod“ je dajal obojim prav: onim, ki so in ki

niso izstopili iz Hohenwartovega kluba, češ, tisti, ki so izstopili, so pripravili vlado do tega, da bo onim, ki so ostali v koaliciji, bolj naklonjena, ker bo v strahu, da bi je ne zapustili še ti! „Slovanski Svet“ je šibal tako breznačelno dokazovanje, ko je šlo za podpiranje ali nepodpiranje protislovanskega in protisocialnega sistema.

Koalicija je dala povod, da so se slovenski narodnjaki ali naprednjaki tudi formalno ustanovili pod imenom „narodne stranke“ na *shodu zaupnih mož leta 1894*.

Shoda zaupnih mož so se sicer udeležili Slovenci iz raznih pokrajin, kot narodna stranka (namesto dosedanjšega imenovanja narodno-napreden) pa so se ustanovili le kranjski zaupniki. Shod izpopolnjuje program slovenskih in hrvaških poslancev istrskih iz leta 1890.; v gospodarskem oziru pa pozdravlja krščansko-socialno gibanje. Slovenci so se sploh ogrevali za dunajske antisemite in krščanske socialiste. Od programa, ki ga je vzprejel prvi slovenski katoliški shod, se loči program zaupnih mož bistveno v tem, da se izjavlja za narodno avtonomijo in za splošno (ne enako) volilno pravico. Zahteva se verska šola in načela katoliške vere se priznavajo „kot trden temelj razvoju slovenskega naroda ter se izreka želja, da bi na tej in na narodni podlagi složno sodelovali vsi Slovenci v težkem boju za narodov obstanek.“ Pri tem programu sta aktivno sodelovala dva duhovnika: dr. Gregorčič in Koblar. Shod zaupnih mož je sicer obsojal koalicijo, ni se pa izjavil za to, da bi slovenski poslanci iskali zaveznikov med slovanskimi opozicionalnimi poslanci, zlasti med Mladočehi, kakor je to predlagal Podgornik. Temu sta nasprotovala dr. Gregorčič in Koblar z verskega stališča. Program narodnjakov je bil namerjen proti slovenskim koalirancem, ker so zamenjali narodni moment, v negaciji zoper dosedanjo politiko so se našli posvetnjaki in duhovniki. Ko pa je bilo treba pozitivno določiti program in taktiko, tu se je pokazalo omahovanje, čigar posledica so bile koncesije na škodo odkritosti, načelnosti in naprednosti.

Ta neodločnost se je maščevala na narodni stranki pri deželnozborskih volitvah leta 1895. Vsa zmedenost slovenske politike se je kazala v tem, da so si stali nasproti moške, ki so sedeli v državnem zboru v enem klubu. Katoliška stranka je zmagala pri teh volitvah v kmetski kuriji z vsemi kandidati, dočim si je priborila narodna stranka mestno kurijo s trgovsko-obrtno zbornico. To posestno stanje sta obdržali v celoti obe stranki doslej. Jeziček na tehtnici so postali Nemci, s katerimi so se sedaj združili poslanci narodne stranke v deželnozborsko večino, pri čemer so se dale obojestranske koncesije glede volitev v deželni odbor in deželni šolski svet ter glede podpore slovenskemu in nemškemu gledališču. Izvenkranjski Slovenci pa so imeli ravno tedaj hude boje z nemškimi in laškimi nasprotniki, da so zapustili štajerski, tržaški, goriški in istrski deželni zbor.

V tej dobi nastajajo z razširjanjem socialne ideje zopet novi delavski časopisi. „Glasnik“ in „Slovanski List“ sta bila glasili krščanskih socialistov, katerih duša je *dr. Jan. Ev. Krek*. Krščanski socialisti ne nastopajo na Slovenskem kot



stranka zase, ampak kot frakcija katoliške stranke. Sedaj izdajajo list „*Naša Moč*“. Socialno-demokratična časopisa sta bila „*Delavec*“ in „*Svoboda*“. Leta 1896. se je ustanovila jugoslovanska socialno-demokratična stranka in leto pozneje je začelo izhajati njeno glasilo „*Rdeči Prapor*“, ko so bili zamrli razni drugi listi. Med voditelji nahajamo *Etbina Kristana*, *Drofenika*, ki se je zlasti pečal z agrarnim vprašanjem, *Čobala*, *Kopača* itd.

Katoliška in narodna stranka, ki sta v državnem zboru skupno nastopali kot del desnice, sta se začeli polagoma nekoliko približevati tudi doma na Kranjskem. Sad tega približevanja je bil *vseslovenski shod* leta 1897., ki so se ga udeležili poleg Slovencev obeh strank tudi odposlanci Čehov, Hrvatov in Rusinov. Shod se je izrekel za narodno avtonomijo in v gospodarskem zmislu za idejo zadružništva. V protislovju z narodno avtonomijo, ki jo je sprejel vseslovenski shod, se je odobral program desnice, kateri je obsegal avtonomijo kraljestev in dežel; o socialnem in kulturnem mišljenju desničarjev, h katerim so spadali poleg Čehov, Jugoslovanov, Rusinov in Rumunov tudi konservativni Nemci, konservativno plemstvo in Poljaki, niti ne govorimo.

Med katoliško in narodno stranko je vladalo tedaj nasprotstvo zlasti glede gospodarske organizacije. Ne da se tajiti, da je katoliška stranka kompromitovala zadružništvo, ker so odločevali pri njej često politični nagibi. Napaka narodne stranke pa je bila, da se ni borila le proti zlorabi zadružništva, ampak proti ideji sami („*Slovenski Narod*“ se je n. pr. z ozirom na konsumna društva skliceval na dunajske krščanske socialiste, ki so zvali to gibanje komunistično in protimonarhično).

Da se ublaži medsebojno nasprotstvo, sta se po vseslovenskem shodu obe stranki izrekli za spravo. Iz narodne stranke so se oglašali posamezni glasovi proti temu, češ, noben kulturni narod ni strankarsko homogen in to je narodni sentimentalizem: zahtevati sloga, ako so načelna nasprotja v politiki, gospodarstvu in kulturi. S katoliške strani se je zlasti izjavil proti breznačelni slogi „*Katoliški Obzornik*“, ki je kot revija pod uredništvom *dr. Aleša Ušeničnika* prevzel dedščino „*Rimskega Katolika*“, češ, podlaga složnemu delovanju je enakost načel, teh pa ni, zato bi se ustvaril le katoliški liberalizem.

Leta 1898. se je dosegla sprava. Obe stranki sta sklenili delovati za razvoj javnega življenja v kulturnem, socialnem in gospodarskem oziru na krščanski podlagi in v zmislu sklepov vseslovenskega shoda iz leta 1897. Izrekli sta se za združenje vsega slovenskega ozemlja v eno upravno skupino s središčem v Ljubljani, za socialne reforme, za politično svobodo in za razširjenje političnih pravic (zlasti volilne pravice v vse javne zastope) na najširše kroge prebivalstva.

Sprava je bila mrtvorojeno dete — porodne stroške pa je plačala narodna stranka. Boj se je nadaljeval v vseh oblikah posurovelosti. Novo fazo pa je začel *dr. Šusteršič*, poslanec katoliške stranke, ko je nastopil za splošno in enako volilno pravico. Nasprotoval mu je takrat v jako ostrem tonu *Šuklje*, ki je imel že od nekdanj v politiki svoje izjemno stališče, kar je pokazal tudi sedaj, ko je zago-

varjal deželno avtonomijo v zvezi z zakonom za varstvo narodnih manjšin, dočim so bili drugi vsaj formalno — doslednosti ni bilo nikdar — v programih zadnjih let za narodno avtonomijo. Pri Slovencih taktika določuje program, dasi bi moralo biti narobe: iz jasnega programa more šele izvirati času primerna taktika.<sup>1</sup>

Katoliška stranka je bila pod vodstvom konservativnega Kluna nasprotnica moderni volilni reformi. Pokazala je to v državnem in deželnem zboru. Leta 1897. so katoliški poslanci s svojo odsotnostjo onemogočili sklepanje o direktnih in tajnih volitvah za deželni zbor kranjski. Sedaj pa so vzprejeli občno in enako volilno pravico kot poglavitno točko v svoj program.

Narodna stranka se je bila sicer oficijelno na shodu zaupnih mož izjavila samo za splošno volilno pravico, njena voditeljja dr. Tavčar in Hribar sta se ogrevala tudi za enako volilno pravico. V istem zmislu je pisal leta 1894. „Slovenski Narod“ in leto pozneje je priobčil sledeča izvajanja dr. Trillerja: „Politična in socialna enakopravnost je ravno tako aksijom pravičnosti kakor narodna enakopravnost in kdor se bori za eno, se mora navduševati tudi za drugo, kdor je neprijatelj zadnje, se boji tudi prve.“ Narodna stranka pa ni delovala dosledno in vztrajno v zmislu moderne volilne reforme; zamudila je priliko, da jo je prehitel dr. Šusteršič. Kar je zagrešila taktično, to je mislila, da more popraviti s tem, ako omejuje načelo, ki se mu je nekaj približevala, in nasprotuje splošni in enaki volilni pravici. Ko pa je avstro-ogrsko socialistično delavstvo začelo velikansko gibanje za splošno in enako volilno pravico, sta se oba deželnozborna kluba kranjska izrekla za to volilno reformo s proporcionalnim sistemom za državni in deželni zbor.

Ker si pa hoče katoliška stranka v deželnem zboru priboriti večino (v državnem zboru ima že sedaj večino kranjskih mandatov) in ker si narodna stranka nasproti temu želi vsaj obdržati dosedanje svoje posestno stanje, odtod izvirajo kljub soglasnim izjavam za eno in isto idejo boji med obema zaradi te ideje.

Leta 1900. se je vršil *drugi slovenski katoliški shod*, ki mu je stal v ospredju kardinal dr. Missia in pokrovitelj shoda ljubljanski knez in škof *dr. Jeglič*; izmed aktivnih politikov pa je igral glavno ulogo dr. Šusteršič. V narodnem oziru je odobral drugi slovenski katoliški shod sklepe vseslovenskega shoda iz l. 1897. S tega stališča je tudi modificiral nazore prvega katoliškega shoda glede šolstva in zahteval ljudske, srednje in visoke šole na versko-narodni podlagi.

Tudi narodna stranka je leta 1901. v nekaterih točkah izpopolnila program, ki ga je vzprejel shod zaupnih mož leta 1894. Zahteva se svobodna, sicer na

<sup>1</sup> *Zjedinjena Slovenija* pomenja v zmislu Palackega programa iz leta 1848. o federaciji narodov lastno zakonodajo in upravo v narodnih stvareh za ozemlje, kjer prebivajo Slovenci kompaktno. *Narodna avtonomija* pa je pravzaprav uredba, obsegajoča tudi najmanjše narodne odlomke: to je lastna zakonodaja in uprava posameznih narodov v narodnih stvareh brez ozira na to, ali prebiva dotični narod kompaktno ali raztreseno med drugimi narodi. Narodna avtonomija pomenja n. pr. za Slovence *zjedinjeno Slovenstvo*.

kulturnih načelih krščanstva zgrajena, a od vsake cerkvene uprave popolnoma neodvisna narodna šola; v verska in cerkvena vprašanja se stranka načeloma ne vtika, pač pa zahteva zadostnih legislativnih sredstev zoper zlorabo cerkvene in duhovske oblasti v politične namene; priznava se enakopravnost in enakoveljavnost vseh stanov ter se vsled tega odklanja politično in socialno nadvladje kateregakoli stanu; imenoma se navajajo nekatere socialne reforme, dočim se resolucije zaupnih mož izražajo o tem le splošno. To je brezdvomno naprednejši program nego oni iz leta 1894., samo da se praktično ni izvrševal, kar je izzvalo opozicijo v lastnih vrstah, in zato se je leta 1906. sklenilo, da se stranka organizuje na novi podlagi.

Katoliška ali — kakor se je do najnovejšega časa nazivala — katoliško-narodna stranka se je leta 1905. prekrstila v „Slovensko ljudsko stranko“. Narodna stranka pa se je začela imenovati zopet s prejšnjim imenom „Narodno-napredna stranka“. Vsaka ima sedaj v deželnem in državnem zboru svoj klub. Poleg njiju in proti njima nastopa socialistična stranka, ki ni omejena le na Kranjsko, ampak sega njeno delovanje po vsem Slovenskem; drugi dve sta doslej pokrajinsko-lokalni. Socialistična stranka napreduje polagoma, ker so slovenske dežele izvečine agrarne in se vsled tega med slovenskim delavstvom poredkoma pojavljajo sposobne moči. Njeno politično časopisje („Rdeči Prapor“ v Ljubljani in „Naprej“ v Idriji) je obenem strokovno, ker samo strokovnih delavskih listov še nimajo Slovenci. Zmisl za socialno idejo širi revija „Naši Zapiski“, svobodno glasilo za odkrito besedo v politiki, znanstvu in umetnosti. Drugi slovenski politični časopisi na Kranjskem so n. pr. „Dolenjske Novice“ (kons.), „Gorenjec“ (lib.), „Naš List“ (neodvisno glasilo), „Notranjec“ (lib.).

Na Goriškem so se Slovenci, kar jih ne pripada socialistični stranki, že tudi razcepili na dvoje: v konservativce in liberalce. Med konservativnimi politiki imenujemo *dr. Gregorčiča*, čigar glasilo je list „Gorica“; med liberalnimi *Gabrščka*, ki izdaja „Sočo“, dočim hodi ustanovitelj goriške narodno-napredne stranke *dr. Tuma* svoja pota. Obe stranki imata še po en časopis za priprosto ljudstvo: liberalci „Primorca“ in konservativci „Primorski List“.

Na Koroškem (*dr. Brejc, Grafenauer, Podgorc*), na Štajerskem (*dr. Dečko, dr. Korošec, dr. Ploj, Robič, dr. Srnec*), v Trstu in v Istri (*dr. Gregorin, dr. Laginja, Mandić, dr. Rybár, Spinčič*) nahajamo med Slovenci, kar jih ni socialistov, enotno politično stranko, ki obsega posvetnjake in duhovnike, dasi se ta enotnost ponekod, kakor n. pr. na Štajerskem, že tudi krha, ker vsak kulturni narod, ki se razvija in napreduje, tudi v politiki ne more živeti vedno v istih oblikah, kakršne so bile naravne v prvih početkih. Splošno lahko rečemo, da se nahaja sedaj vse slovensko politično življenje bodisi v tej ali oni pokrajini v prehodni dobi ali v krizi, ker stare stranke propadajo, nove pa se šele kristalizujejo in še nimajo določne politične oblike.

Značaj tega spisa je informativen: podati pregled slovenskega političnega življenja, v kolikor se javlja v političnem časopisju, v političnih strankah in političnih osebnostih. Nič več. Da se pa izognemo goli kronologiji, je bilo treba tuintam nekoliko seči tudi preko ograje in se dotikati ozadja, izza katerega so nastali posamezni pojavi našega političnega življenja, skratka: politična fakta razlagati. Glavni namen pa to ni bil. Vpliv gospodarske in socialne strukture na slovensko politično življenje, analiza slovenske politične javnosti v celoti in posameznih političnih smeri kot posledic teh ali onih kulturnih faktorjev — vse to so vprašanja, ki jih je treba obdelovati posebej.



## O spolnih boleznih.

(Nadaljevanje.)

Sifilis se v svojem drugem štadiju pojavlja popolnoma brez bolečin. Tako pojavljanje tudi ne nadleguje pacijenta, razen če se prikaže na obrazu (na čelu); vsled tega je bolnik često prezre.

V poznejših letih po infekciji se lahko pokažejo čisto posamezne skupine izpuščajev, kakor fižol velikih, poljubno po životu, osobito rado na takih mestih, katera se lahko zdraži, n. pr. na genitalijah, na ozadju, kjer pot iritira kožo, na ledjih, kjer se telo odrgne vsled tesnega stiskanja ali prepasovanja, potem v ustih in v požiralniku pri hudih kadilcih, kjer razpuščajoči se nikotinski produkti iritirajo sluznico.

Vse te recidive, če se jih zdravi lokalno, izginjajo brez sledu, tako da so samo neprijetna znamenja še nezamorjene in neozdravljene sifilitike.

Druga je pa s takozvanimi terciarnimi pojavi sifilitike. Sifilitika tu nastopa po nekaj letih, tudi po desetletjih v obliki vnetljivih bul, kot oreh velikih. Kmalu, ko se prikažejo in ko se popolnoma razvijejo, razpadejo in se, razjedajoč vso okolico in gnoječ se, čimdalje bolj razširjajo. Zdravo plast, katera je bila uničena, nadomešča na teh krajih gema (tercijaren sifilitičski produkt), in končni rezultat tega uničevalnega dela je obrunek.

Ker se sifilitika v tem štadiju lahko prikaže kjerkoli na telesu, na vsakem vnanjem ali notranjem organu v uničujoči podobi bul, je umevno, da lahko postaja smrtnonevarna. Če se gema pojavi na vnanji naši koži, se raditega ne bomo posebno vznemirjali, ker se lahko ozdravimo v kratkem času, ne da bi se organizem hudo poškodoval; ako se pa loti organa, kateri je prepotraben za našo ekzistenco, kakor možganov, hrbtenjače, srca itd., ali če se naseli na nepokritem mestu telesa — na obrazu, v nosnih kosteh, kar povzroča, da se obraz lahko grdo spači, potem ne smemo pri teh pojavih ostati brezbrizni, temveč se jim energično braniti; kajti sicer bi funkcija raznih organov prihajala tako v



nered, da bi je ne bilo mogoče popraviti več. Sifilitika je torej nekako vsega-pričujoča — sedaj je na tem organu, sedaj na drugem, nobenega se ne usmili; vsled tega se je bojimo, vsled tega nam je ta bolezen nekaj skrivnostnega in strašnega.

Iz statistike o načinu, kako terciarno obolimo, pa razvidimo, da sifilitika ne napada vseh organov enako pogosto, temveč daje prednost nekaterim, zlasti živčnemu sistemu (možganom in hrbtenjači), ocevju, koži, kostem, in relativno redko drugim organom. Izmed 4700 terciarno obolelih pacientov na neki pariški kliniki je imelo 2009 sifilitiko na možganih in hrbtenjači, 1518 kožne gume, 556 kostne gume, ostalim pa so zboleli drugi organi.

Iz te statistike posnamemo, da je sifilitični strup poglavitno živčni strup, in če uvažujemo ulogo živčnega sistema v našem mehanizmu, ne moremo odrekati sifilitiki težkega pomena. S tem pa ni še rečeno, da mora vsakemu, kdor je bil tako nesrečen, da je iztaknil sifilitiko, oboleti živčje ali drugi važni organi. Slučaji, ki nam jih statistika navaja, se tičejo navadno ljudi iz nižjih slojev, delavcev, rokodelcev, kateri živijo v slabih zdravstvenih razmerah, težavno delo opravljajo in slabo hrano uživajo in kateri se niso zadostno ali pa prav nič lečili. Pač pa celo lahko zatrjujemo, da so taki nevarni terciarni pojavi redki v primeri s številom infekcij — osobito v boljši družbi, katera si lahko zbog ugodnejših finančnih razmer in večje skrbnosti za zdravje privoščijo boljše postrežbo in zdravniško pomoč, nego nižji sloji.

Splošno poudarjamo glede na bistvo sifilitike (prognoza) sledeče: Čimpreje si pacient poišče zdravnikove pomoči, čimbolj se varuje tekom prvih dveh let telesno in duševno in krepi svoj organizem po potrebi s športom, telovadbo itd., čim bolje se hrani, tem večja je verjetnost, da ozdravi popolnoma. Sifilitika pomenja torej nevarnost za one, ki uživajo slabo hrano, ki so od rojstva željivosti ali jetiki podvrženi, ali vsled drugih bolezni (slabokrvnost, mrzlica, jetika itd.) oslavljeni, za alkoholike in za one, ki so se slabo ali ki se sploh niso lečili. Da, zatrjuje se celo, da sifilitiki živijo povprečno še dalje, nego drugi, ker po infekciji živijo solidno in se ne udajajo alkoholu.

Najboljše jamstvo za popolno ozdravljenje daje le pravilno lečenje s sredstvi, katera specifično proti sifilitiki učinkujejo, z živim srebrom in jodovim kalijem; toda za lečenje je potreba neka klinična izkušnja, lečenje se mora prilagoditi pacientu individualno, tako da ga ne more pod nobenimi okolnostmi lajnik na šematičen način izvrševati. Zdravniška kontrola je neizogibna, ker se sicer pri uporabi strupenega živega srebra lahko prezre kakšno zastrupljenje.

(Konec prihodnjic.)



## Pregled.

### Gospodarstvo.

O vprašanju, kako vpliva narodnost na gospodarstvo in obratno, ter v kakšnem razmerju je nacionalizem z ekonomijo, smo v tem listu govorili že lani. Zapisali smo nekaj čisto realnih migljajev. Da niso našli posebnega odziva, nam je umevno, ker vsak dan uvidevamo, da se mora naših voditeljev praktična politika poditi za višjimi cilji, nego da realne nasvete uvažujejo. Taki nasveti so jim preteoretični.

Ne da bi si prisvajali prvenstvo, opozarjamo danes na neko drugo jako važno in zanimljivo vprašanje: *Kako je z našim narodnim davkom? Ali je način, kako se dandanes ta davek naklada in izterjava, pravilen in zdrav?*

Preinteresantno poglavje iz našega narodnega gospodarstva!

Znano in priznано je, kako visoko so že šinili narodni davki. Po mestih, zlasti med t. zv. intelektualnimi sloji so brez dvoma že pretirani. Sicer pa se razvidi iz časopisja, kateri stanovi so najbolj prizadeti.

Kdo je pravzaprav opravičen, ta davek pobirati, odkod ima to pravico? itd. — o tem se ni dosti razmišljalo. Javnost, oziroma tisti, ki reprezentirajo javnost, ki delajo javno mnenje — dejanski noče nihče biti med njimi; vsak se skriva za anonimnost! — so proglasili, da je za to in ono narodni davek potreben. Pri tem je obstalo! Tako smo prišli pri nas do anonimnih narodnih davčnih oblasti.

Te anonimne davčne oblasti so hote ali slučajno ali nevede prišle do spoznanja, da je *direktni* narodni davek — t. zv. denarni prispevki — preveliko breme, ker je preveč enostranski, ker obremenja samo ožje sloje, osobito rodoljubarske. Izmislile so si po tujih vzorih *indirektne* davke. Zlasti konsumni davki so se brž priljubili. Menda iz namena, da se obdavčijo tudi širši sloji in da se na ta način demonstrira onim masam, ki postajajo politično mednarodne, da so vendar še slovenske. Morda še iz drugih razlogov, ki jih pa ni mogoče uganiti, ker so narodne davčne oblasti anonimne.

Užigalice — kavin primes ali cikorija — pivo — šampanjec itd. so predmeti davka. Na sladkor in meso se še ni uvedel narodni davek; v interesu nacionalizma mas bi priporočali davek na ta produkta, — krompirja ne kaže še ovijati z narodno etiketo! . . .

Do neke meje seveda je narodni davek opravičen. Merodajen je pa namen davka in sredstva, s katerimi ga izterjavaš, ali je davek dopusten ali ne.

Ako nekoliko pomislimo, sledi iz tega predpogoja, da je naš narodni davčni zistem bodisi zelo pomanjkljiv in nepopoln ali pa korupten.

Slučaji iz vsakdanjega življenja, ki smo jih videli v zadnjih in nedavnih časih, nas v ti misli potrjujejo.

Ne da bi hoteli pogrevati stare stvari, o katerih se meni, da so rešene končno, spominjamo le na afero, ki jo je imela znana velezaslužna in veleslovenska Družba sv. Cirila in Metoda lansko leto. Spominjamo zato, da se spozna, kako jo je rešila ta družba, in da se vidi, kdo so in kakšni so naši narodni davčni eksekutorji . . .

Ne damo si očitati, da zagovarjamo kapitaliste; naglašamo pa vendar, da nam je prav, če se razvija v naših razmerah slovenska industrija, kolikor je le mogoče. Saj z industrijo prihaja proletarijat, s proletarijatom pa socializem ali vsaj razumno umevanje socialnega življenja! Ako kapitalist odira in izsesava delavca, smo zoper njega; ali če izbiramo ob enakih pogojih, dajemo prednost slovenskemu kapitalistu pred inorodim.

No, Družba sv. Cirila in Metoda je poprej imela slovenskega kapitalista, ki je sam izdeloval kavine produkte in jih zalagal ter prodajal tudi zanjo. Sedaj pa izdeluje njeno kavo nemška tvrdka, ki bi bila sicer gotovo likvidirala prav kmalu, da je ni posredno iznova podprla družba s svojo agitacijo. Ta tvrdka je v Ljubljani. Prostor za novo slovensko podjetje je zamašila po nerodnosti (?) naša dična družba! . . .

Od te nemške tvrdke jemlje cikorijo, ki se prodaja za družbino, slovenska tvrdka P. na debelo. Za kakšno ceno, ni znano. Tvrdka P. prodaja 100 kg tega blaga trgovcem na deželi po 94 K s 7% popusta. Od vsakih prodanih 100 kg dobi Družba od tvrdke P. 2 K. Drugi trgovci, ki kupujejo od te nemške tvrdke cikorijo, ki ne nosi „narodnega“ omota, a je iste kakovosti kakor Družbina, dobivajo 100 kg tega blaga po 80 K z 10% popusta.

Razlika je menda jasna! Trgovci nečejo delati reklame za izdelek, kateri njim nič ne prinaša, ampak koristi pravzaprav le eni tvrdki in prav minimalno tudi družbi. Vsled tega ne gre ta cikorija; davek nima zaželjenega uspeha.

Naj zadošča ta konkretni slučaj; morda bo dovolj zadel, da se bo le začelo razmišljati o reformi našega narodnega davčnega zistema! D.

### Politika.

Ustanovitev „Narodne stranke za Štajersko“ je najnovejši pojav v slovenski politiki. Naravni razvoj, ki ga opazamo na vseh poljih človeškega prizadevanja, se ne more ustaviti pri politiki, v javnem življenju, ki bi moralo biti izraz raznih kulturnih in gospodarskih sil. Dosedanja sloga štajerskih Slovencev ni bila v soglasju z dejanskim položajem, zato je moralo priti prej ali slej do ločitve. Načela nove stranke so razložena v brošuri: Štajerski Slovenci, kaj hočemo!

Narodna stranka za Štajersko izhaja s stališča narodnosti in hoče biti vsenarodna, za vse stanove. To je znak vseh t. zv. narodnih strank, ki jih loči od drugih. Dobro razločuje Gumpłowicz med aktivno in pasivno narodnostjo. Aktivno narodnost imajo doslej glavno izobraženi krogi, ker le oni se morejo zavedati svoje narodnosti, to je: duševne in kulturne enote ali skupnosti, ki se

izraža na zunaj v književnem jeziku njih naroda. Neizobraženi množici, ljudstvu, nedostaje te zavesti, ker ni deležna te duševne in kulturne skupnosti. Narodno gibanje višjih slojih se obrača proti *tujim* narodom, nižji sloji pa, ki začenjajo polagoma vedno glasneje stopati na površje, zahtevajo od svojega *lastnega* naroda, da jih upošteva pri razdelitvi kulturnih pridobitev. Narodno vprašanje je pri višjih slojih vprašanje politične moči, pri nižjem ljudstvu pa vprašanje kulture. Zato nosi vsaka t. zv. vsenarodna stranka od svojega rojstva v sebi kali notranjega nesoglasja. Politična organizacija na vsenarodni podlagi koristi vedno tistim, ki so gospodarsko in kulturno močnejši, torej tudi politično jačji. Med stanovi enega in istega naroda so interesi različni. Vsenarodna organizacija je mogoča na primitivni stopinji političnega življenja, ko posamezni stanovi ne čutijo in se ne zavedajo socialne diferenciacije, ker sta gospodarstvo in tehnika primitivna. A narodno enakopravnost prinašajo oni sloji, ki vidijo v njej podlago ali sredstvo, da morejo uživati kulturne pridobitve svojega in drugih narodov nemoteno in jih izpopolnjevati. Nikdar pa niso varuhi in nositelji narodne enakopravnosti krogi, ki delajo iz narodnosti vprašanje politične moči po izreku *cuius regio, illius lingua*. To načelo zadeva najobčutnejše preprosto ljudstvo bodisi te ali one narodnosti.

Snovatelji narodne stranke na Štajerskem so hodili v šolo tudi pri čeških politikih, kakor kaže njih brošura, in gotovo je značilno za slovensko politiko, da se začjenja imenovati poleg Palackega, Havlička in Riegra tudi Masaryk. Ne glede na to, da se mora postopati po zgodovinski metodi, ki nam veleva, da presojamo vsako dobo, njene nazore in njene osebnosti z ozirom na tedanje prilike, je treba povedati naši javnosti, oziroma morebiti stare reči ponavljati, da sta Palacky in Havliček, ki sta bila sinova svojega časa, to je liberalca v najlepšem pomenu besede, pojmovala narodnost *sub specie aeternitatis*, ne kot nekaj absolutnega. Saj je Palacky izjavil, da pri vsej ljubezni do svojega naroda višje ceni občečloveško dobro, in Havliček je zahteval, da bodi vsak našinec najprej sam marljiv, delaven, pošten, izomikan človek in potem šele domoljub. In kako često se navajajo besede Palackega: Svoji k svojim! a se pri tem pozablja, da je Palacky pridejal svojemu geslu pomenljivi dostavek: toda vedno po resnici!

Narodna stranka na Štajerskem, ki bo izdajala svoj časopis „Narodni List“, more kljub naši načelni razliki mnogo pripomoči do hitrejšega razvoja slovenskega političnega življenja, ako najde ljudi, ki bodo izvrševali program, čigar posamezne točke so napredne, n. pr. svoboda političnega in verskega prepričanja vsakega poedinca, moderno šolstvo itd.

Letošnje velike počitnice so se zopet vršile razne *jugoslovanske manifestacije* ob priliki umetniške razstave v Sredcu (Sofiji) in vsesokolskega zleta v Zagrebu. Jugoslovansko vprašanje ima zdravo jedro, kako napraviti iz Slovencev, Hrvatov, Srbov in Bolgarov kulturno enoto ali celoto, toda dosedanja politika parad, banketov in zdravic ne ustvarja gospodarskih in socialnih temeljev za



jugoslovansko kulturno edinstvo. Kakšen korak naprej smo napravili Slovenci, ko sta vodila slovenske deputacije dr. Tavčar in Hribar k raznim takim slavnostim in napivala eden domovini, drugi slovanski vzajemnosti? Zabanketirali smo nekaj desetletij v morje večnosti, ker smo se preveč udajali čustvu in spominom na preteklost, pri tem pa pozabljali na realno sedanost in vsakdanji kruh širokih mas.

### Socializem.

Zadnje volitve v *Belgiji* niso prinesle opoziciji zmage nad klerikalno večino. Klerikalna večina se je le nekoliko zmanjšala. Sedaj razpolaga v zbornici z 89 sedeži, a opozicija ima 77 sedežev. Socialisti so na novo pridobili dva sedeža. Napredovali so izključno le liberalci, dočim so dobili socialisti le malo več glasov kakor pri zadnjih volitvah. To pa prihaja odtod, ker je liberalna stranka zadnji čas postala radikalnejša, vsled česar so ji pripadli oni meščanski elementi, ki so svoje dni tvorili socialistično rezervo.

V Mannheimu se je pričel 25. septembra letošnji *strankarski zbor nemške socialne demokracije*. Kakor skoraj vsak strankarski zbor, tako je imel tudi ta v svojem dnevnem redu posebno točko, ki je stala v ospredju. Bila je to točka o stališču stranke in strokovne organizacije napram eventualnemu generalnemu štrajku. Znano je namreč, da se strokovna organizacija na Nemškem ne more sprizniti z mislijo, da bi politična stranka, socialna demokracija, kar sama proklamirala generalne ali splošne stavke z namenom, da doseže z njimi kake politične pridobitve. Voditelji strokovne organizacije stojijo na stališču, da bi splošna stavka ne bila ne le neizvedljiva, temveč da bi utegnila taka akcija znatno škodovati v teku dolgih let zgrajeni strokovni organizaciji, ki je danes za nemškega delavca tako potrebna kakor vsakdanji kruh.

Toda, predno je prišla na dnevni red ta točka, so razni strankarski funkcionarji podali svoja poročila. Zanimivo za nas, ki smo vajeni na male razmere, je poročilo strankarskega blagajnika, ki je nekako takole: Strankarski davek se plačuje skoraj po celi državi, toda nekateri kraji morajo dobivati od strankarskega vodstva še znatno podporo za izvrševanje nujnega političnega dela. Tako je dobila provinca alzaško-lotarinška 74.000 mark in je vplačala skupni strankarski blagajni le 103 marke. Nasprotno pa je samo Berolin plačal strankarskega davka 125.000 mark in še povrh 39.000 mark. Politiško organizovanih ima nemška socialna demokracija 348.227 sodrugov, kar pa je še vedno premajhno število, če se hoče doseči pri prihodnjih volitvah kake uspehe. Napredovalo pa je zelo strankarsko časopisje. Skupno število naročnikov strankarskih listov znaša nič manj kakor 837.790. Skupnih denarnih dohodkov je imela stranka tudi okroglo 800.000 mark, pri čemer je blagajnik pripomnil, da ta svota ne zadostuje več. Strankarski blagajnik Gerisch je končno dejal: Do prihodnjega leta moramo imeti en milijon naročnikov za naše liste in pol milijona politično organizovanih bojevnikov. Če stranka v ta namen izrabi svojo moč, mora tudi

dospeti tako daleč in potem moremo tudi iti dobro oboroženi v prihodnji volilni boj.

Pri debati o splošnem generalnem štrajku je poročevalec Bebel zastopal svoje že iz Jene znano stališče. Odklanjal je, da bi stranka samovoljno uprizarjala splošni štrajk, ker je gotovo, da bi na Nemškem propadel bolj gotovo kakor kjerkoli. Vladajoči bi nastopili z brutalnostjo. Generalni štrajk je le tedaj na mestu, če bi se hotelo delavstvo oropati koalicijske svobode, volilne pravice itd. Služi torej le za obrambo, ker bi bilo nezmislno in za stranko nevarno početje, če bi si s tem sredstvom poskušali pridobiti novih političnih pravic. V Rusiji je drugače. Tam se gre za boj najprimitivnejših državljanskih pravic, ki jih ima ljudstvo v Nemčiji že davno. Toda tudi v Rusiji se je pokazalo, da generalnega, splošnega štrajka ni mogoče uprizoriti umetno, ker mora biti razpoloženje ljudstva za to dano. Danes tega razpoloženja v Nemčiji ni. Tudi sklicevanje na Avstrijo ne zadostuje. Tam se bojuje delavstvo za splošno in enako volilno pravico, katero pravico uživa nemški delavec že dolgo. Le tedaj, če bi gospodujoči hoteli delavstvu vzeti politične pravice, ki jih že danes ima, bi bil generalni štrajk na mestu. Potem bi ne bilo nobenega vprašanja več, zakaj v tem slučaju bi bil generalni štrajk zadnje obrambeno sredstvo.

Beblov korreferent in voditelj nemških strokovnih organizacij Legien je v svojih izvajanjih zastopal isto stališče z ozirom na strokovno organizacijo delavstva, na kar je bila po daljših debatah sprejeta Bebel-Legienova resolucija z veliko večino.

Ta zbor je pokazal, da nemška socialna demokracija še vedno raste in da so bili neoptavičeni upi, da pade z materialističnim zgodovinskim naziranjem tudi socialna demokracija. — Zbora se je udeležilo 313 odposlancev, 52 državnih poslancev, 20 strankarskih funkcionarjev in 19 gostov z mandati.

*Narodni socialisti.* V Ljubljani smo dobili zopet nekaj novega. Liberalci so osnovali delavsko politično društvo, osnovali začetek nekake narodno-socialne stranke. Strank sicer ne manjka na Kranjskem, a značilno je, da se hoče na Slovenskem oživiti organizacije, ki že povsod propadajo. Kaj je narodni socializem? Kakšna je njegova teorija in kakšno njegovo naziranje o svetu in življenju? Kaj res mislijo gospodje, da se da ves svet izpremeniti v sama podporni društva? Doslej poznamo narodni socializem le kot ponesrečen politični poskus kake onemogle meščanske stranke. In prav v tem znamenju se pričinja tudi pri nas. Mal, skromen češki posnetek!



## Književnost.

Češki svobodomiselci izdajajo že drugo leto v Pragi mesečnik „**Volná Myšlenka**“ (Svobodna Misel), ki ga urejujejo Myslík, Kunte in Pelant. S 15. septembrom t. l. pa so prevzeli v svojo last še šolsko revijo „**Volná Škola**“ (Svobodna Šola). Oba lista, ki sta sicer celota vsak zase, se dopolnjujeta in izhajata eden 1., drugi 15. v mesecu. Naročnina za oba velja na leto 5 K. Priporočamo obe reviji, pri katerih sodelujejo češki svobodomiselci različnih političnih smeri, zlasti pa šolsko revijo „**Volná Škola**“, ki šteje med svoje sotrudnike najodličnejše češke pedagoge, n. pr. posl. Černega, prof. dr. Drtino, prof. dr. Foustko, učitelja Pospíšila, ravnatelja Ulehlo itd.

*Janez Trdina, Bajke in povesti o Gorjancih.* II. V Ljubljani 1906. Založil L. Schwentner. Cena vezani knjigi 3 K 20 h.

Ako prebiramo Trdinove spise, zlasti njegove bajke in povesti o Gorjancih, potem se šele prav zavedamo, kako malomarno je gospodarstvo naših književnih zavodov (recimo Družbe sv. Mohorja ali Slovenske Maticе), ki se ne menijo za to, da bi spravili med slovensko ljudstvo v ceni izdaji bisere slovenske literature, marveč mu podajajo kamen namesto kruha. Že ta fakt, da niso pristopne širšim masam Trdinove bajke in povesti o Gorjancih, je glasna obsodba dosedanjih naših literarnih razmer, ki se ne izpremenе, dokler se ne odstranijo literarni karteli in trusti. In to je potrebno v imenu kulture slovenskega naroda, ki bi pač zaslužil, da bi poznal spise svojega Trdine. Kajpada, kamenit ali bronast spomenik, pri čigar odkritju bodo zopet stali v ospredju prireditelji, naj maskira zamujene dolžnosti do velikega pisatelja in do naroda, ki mu je pripadal ta pisatelj!



## Od uredništva.

Odbor dramatičnega društva nam je na Cankarjevo *Izjavo* poslal neko „pojasnilo“. To pojasnilo smo odstopili Cankarju, ker se je tikalo njegovega spisa. Cankarju se ni vredno zdelo odgovarjati. Mi smo obvestili odbor dramatičnega društva, kaj smo ukrenili s pojasnilom.

Nato je odbor izpremenil pojasnilo v popravek po § 19. tiskovnega zakona. V odboru dramatičnega društva sedi sicer več juristov; vendar popravek *ne ustreza* predpisom tiskovnega zakona — če bi že odbor tudi bil legitimiran popravljati Cankarjevo *Izjavo*, kar pa zanikamo. Saj odbor ni udeležen!

Odbor popravlja:

1.) Ni res, da je gospod Fran Govékar „hotel biti plačan intendant“ slovenskega gledišča v Ljubljani.

2.) Res pa je, da se gospod Fran Govékar ni potegoval za vodstvo omenjenega gledišča, ampak je le na nujno željo podpisanega odbora prevzel ta posel. Tudi ni, odkar je intendant, nikdar zahteval plače za svoj trud, temveč mu je podpisani odbor prostovoljno ponudil za bodoče sezonske mesece z ozirom na naporno in zamudno delo neznatno odškodnino, katera se pa gospodu Govékarju doslej ni niti deloma izplačala.

Klasičen popravek!

Če bi bila resnica, da Govékar *ni* hotel biti plačan intendant, potem bi danes tudi *ne bil* intendant z neznatno odškodnino — in naj se je potegoval ali ne. Sicer pa je logiški nezmisel,

da bi *odbor* dramatičnega društva mogel popravljati, je-li *Govčkar* „hotel“ ali ne; tako moder ni. G. pa bržkone za ta popravek niti ne ve . . .

Odbor se drži besede „intendant“. Nam ni do te besede; za dejstvo, da je G. denar vlekkel za svoje delovanje pri gledišču, ne pa zastonj delal, nam je pa G. sam priznal (Slovan, sept.), da je imel „kot tajnik, dramaturg, učitelj in nadzornik v eni osebi po 50 gld. na mesec“. — Sicer si pa dovoljujemo vprašanje: Zakaj ni G. tožil našega lista in Cankarja? Taki „popravki“ ga ne rešijo!

---

## Od upravnništva.

Nekateri naši naročniki nam dolgujejo naročnino že za več let, drugi samo za letos, tretji zopet za posebej naročene Prešernove številke. Vse te uljudno prosimo, da poravnajo svoj dolg in nam dotični znesek določijo vsaj **do 15. novembra t. l.** po priloženem poštno-hranilničnem čeku. Kdor pa v tem roku ne bi plačal, ga bomo dali terjati po svojem pravnem zastopniku. Tudi mi moramo svoje obveznosti točno izpolnjevati. — Kdor pa nič ne dolguje, naj izvoli ček shraniti za plačilo naročnine za leto 1907.

---

## Naznanilo.

Spis

# Politično življenje Slovencev

smo ponatisnili v posebni brošuri, ki jo prodaja L. Schwentner, knjigotržec v Ljubljani, po 60 h izvod.

---

## Socialna revija „Naši zapiski“

so postali tako važen mesečnik, da bi ga ne smelo nedostajati v nobeni čitalnici, pa tudi posamezniki, ki se zanimajo za moderno socialno stremenje, bi jo morali brati. Naročnina nanj za celo leto 3 K.

---

Izdajatelj in odgovorni urednik Ivan Mlinar. — Natisnil J. Pavliček v Kočevju.